

ТАҚРИЗ

ба автореферати диссертатсияи доктории Ғаффоров А. О. дар мавзӯи «Хусусиятҳои грамматикӣ ва маъноии ибораҳои феълӣ дар забони адабии тоҷик» (дар асоси маводи осори мансури асрҳои XV-XVI) барои дарёфти дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01-Забони тоҷикӣ.

Чунонки забоншиносон эътироф мекунанд, мағз ва ҷавҳари синтаксиси забонро воситаҳои алоқаи грамматикӣ созон мекунанд, зеро дар қоидаи пайвасти калимаҳо, дар қонуниятҳои ташкили ҳелҳо ва гурӯҳҳои гуногуни ибораҳо хусусияти миллии забон равшан намоён мегардад.

Аз ин нигоҳ, мавзӯи диссертатсияи Ғаффоров А. О., ки ба таҳлил ва тасвири хусусиятҳои грамматикӣ ва маъноии ибораҳои феълӣ забони адабии тоҷик (дар асоси маводи осори мансури асрҳои XV-XVI) бахшида шудааст, арзиши муҳимми илмиву амалӣ дорад. Муаллиф дуруст қайд мекунанд, ки таҳқиқи наҳви осори ғарбӣҳои давраи классикӣ дар замони ҳозира аз масоили басо муҳими забоншиносии тоҷик маҳсуб меёбад. Махсусан, забони осори насри бадеии классикӣ, ки дар таърихи тамаддуни ҳалқи тоҷик нақши бузург гузоштааст, баҳри ифшою рӯшани андохтан ба хусусиятҳои зиёди алоқаи калимаҳо ва равоии муносибатҳои наҳвии онҳо аҳамияти махсус дорад.

Диссертатсия фарогири муқаддима, чаҳор боб, хулосаву рӯйхати адабиёт мебошад. Муқаддимаи диссертатсияро гузориши масъала, зарурати интихоби дараҷаи омӯзиши мавзӯ, аҳамияти илмӣ ва назариявии он, методҳои таҳлилу пажӯҳиши мавзӯи интихобшуда, ҳадаф ва вазифаҳои таҳқиқот, сарчашмаҳо ва таърихи омӯзишу доираи густариши ибораҳои феълӣ фаро гирифтааст. Ин қисмати диссертатсия тибқи талаботи сохтори рисолаҳои докторӣ дуруст таҳия шудааст.

Боби якуми диссертатсия **“Таҳқиқи масъалаҳои назариявӣ ва роҳҳои инкишофи ибораҳои феълии забони тоҷикӣ”** унвон дошта, муаллиф дар он дар заминаи маводи фаровони мушаххас мавзӯи ибораҳои феълиро дар забони тоҷикӣ ҳаматарафа таҳқиқ намудааст. А. О. Гаффаров дар боби якуми диссертатсия системаи синтаксисӣ ва ақидаи олимони машҳури русу хоричӣ ва ватаниро доир ба ибора аз нигоҳи танқидӣ таҳлил намуда, дар бораи масъалаҳои умумии назарияи ибора ба таври хеле мухтасар таваққуф менамояд. Инчунин дар фасли охири ин боб шаклгирӣ ва рушди ибораҳои феълии забони тоҷикӣ дар забони насри асрҳои XV-XVI мавриди пажӯҳиш қарор гирифта, дар рафти таҳқиқ ба баъзе масоили ҳалношудаю баҳсталаб, ки дар ин мавзӯъ зиёд аст, диққати амик дода шудааст.

Боби дуюми диссертатсия **“Ибораҳои феълӣ бо пешояндҳои аслӣ”** номгузори шуда, аз шаш фасл иборат аст. Дар боби мазкур муҳаққиқ тамоми маводи ибораҳои феълии насри давраи таҳқиқро бо пешояндҳои аслӣ аз назари таҳқиқ гузаронида, дар айни замон бо ҳар як пешоянд басомади онро таъин кардааст. Дар рафти таҳлилу баррасӣ ҳам гурӯҳҳои луғавию семантикӣ ҳам чузъи асосӣ ва ҳам чузъи тобеъ муқаррар гардидааст. Дар ҳамин замина, ибораҳои феълӣ бо пешояндҳои аслӣ дар сарчашмаҳои хаттии мавриди назар аз нигоҳи сохтору маъно ҳамачониба таҳлилу тасвир шудаанд.

Боби сеюми диссертатсия **“Ибораҳои феълӣ бо пешояндҳои номӣ ва пасоянд”** унвон гирифта, дар ин боб алоқаи калимаҳо дар таркиби ибораҳои феълӣ тавассути пешояндҳои номӣ, пасоянд ва пешоянду пасоянд таҳқиқ шудааст. Муҳаққиқ дуруст қайд мекунад, ки ибораҳои феълии давраи мавриди назар вобаста ба маънои луғавии чузъҳои он, чунонки дар забони адабии ҳозираи тоҷик мушоҳида мешавад, ба истиснои муносибатҳои асосии наҳвӣ боз тобишҳои гуногуни маъноро ифода менамоянд. Инчунин муаллиф маводи осори давраи таҳқиқро бо маводи

хамгуни забони адабии ҳозираи тоҷик ба тариқи муқоиса омӯхта, хулосаву натиҷаҳои муфид мебардорад, ки аҳамияти илмиву амалӣ дорад.

Дар боби чоруми диссертатсия **“Баррасии хусусиятҳои маъноии ибораҳои феълӣ”** номгузори ғардида, таснифоти маъноии феълҳо дар таркиби ибораҳои феълии давраи мавриди назар таҳқиқ шудааст. Дар ин боб маъноии луғавии калимаҳо омилҳои муҳимми алоқии калимаҳо дар ибора ба ҳисоб гирифта шудааст. Маълум аст, ки маъноии луғавӣ бе маъноии грамматикӣ вучуд дошта наметавонад. Андешаҳои муҳаққиқ доир ба алоқамандии маъноии грамматикӣ бо маъноии луғавӣ қобили қабуланд.

Қиёти мусбати дигари таҳқиқот дар он зоҳир мегардад, ки дар охири ҳар боб баррасии масъалаҳои гузашташуда натиҷагирӣ карда мешавад, ки ин арзиши илмии корро боз ҳам афзунтар намудааст.

Автореферат мазмуну муҳтавои диссертатсияро пурра инъикос менамояд. Нуқтаҳои назариявии мавзӯ бо мисолҳои муътамад аз осори адибони давраи мавриди назар асоснок карда шудаанд ва тарзи таҳлил, фикрронӣ ва хулосагириҳои диссертант мантиқан ва илман мувофиқ мебошанд. Рӯйхати адабиёт кофӣ ва ҷавобгӯии талабот мебошад. Мақолаҳои ҷопшуда дар қоркарди диссертатсия муҳим буда, бо матни диссертатсия мутобиқ аст.

Бо вучуди ин, дар диссертатсия баъзе камбудихо ба назар мерасад, ки зикри онҳо барои беҳдошти сифати кор ва зимни ҷопи диссертатсия чун монография аз манфиат холӣ нест:

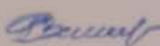
1. Муаллиф таҳлилу тасвири муносибатҳои синтаксисии ибораҳои феълиро барзиёд нишон додааст, ки дар натиҷа ҳаҷми диссертатсия афзудааст.

2. Дар диссертатсия муқоисаи ибораҳои феълии осори давраи таҳқиқшаванда бо забони адабии ҳозираи тоҷик кам ба мушоҳида мерасад.

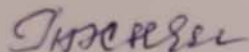
3. Ғалатҳои техникӣ аз қабилҳои часпидани вожаҳо ва ё дур шудани калимаҳо дар саҳифаҳои фишурдаи диссертатсия ба мушоҳида мерасад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки ин эродҳои зикргардида аҳамияти илмӣ таҳқиқоти мазкурро коҳиш намедихад. Дастовардҳои илмӣ таҳқиқот шоистаи дастгирӣ аст. Бинобар ин, диссертатсияи Гаффоров Абдушукур Одинашоевич дар мавзӯи «Хусусиятҳои грамматикӣ ва маъноии ибораҳои феълӣ дар забони адабии тоҷик» (дар асоси маводи осори мансури асрҳои XV-XVI) ба талаботи Низомномаи намунавӣ оид ба Шӯрои диссертатсионӣ ва Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ ва унвони илмӣ (дотсент, профессор), ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 26 ноябри соли 2016, таҳти №505 тасдиқ гардидааст, пурра ҷавобгӯ буда, муаллифи он сазовори дараҷаи илмӣ доктори илмҳои филологӣ аз рӯйи ихтисоси 10.02.01- Забони тоҷикӣ мебошад.

Муқарризон:

Салимов Р. Д.- доктори илмҳои филологӣ, профессори кафедраи забони русии Донишгоҳи Славянии Руссия ва Тоҷикистон

Табаров Х.Н.- мудири кафедраи забони тоҷикии Донишгоҳи Славянии Руссия ва Тоҷикистон

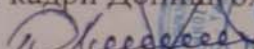
Суроға: шаҳри Душанбе, кӯчаи М. Турсунзода 30,
Донишгоҳи Славянии Руссия ва Тоҷикистон

Е-mail: S83@mail.ru, tabarov-64@mail.ru

Телефон: 934 78 96 76 935 99 83 30

Имзои Салимов Р. Д. ва Табаров Х. Н.-ро тасдиқ мекунам

Сардори Раёсати кадрҳои Донишгоҳи Славянии Руссия
ва Тоҷикистон

Давлатов Х. Х.

23.04.2021